

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-подільський національний університет імені Івана Огієнка
факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
кафедра логопедії та спеціальних методик

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОСОДИЧНИХ
КОМПОНЕНТІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З
ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ»**

Виконала: студентка 2 курсу
групи KorL1-M19z
спеціальності 016 Спеціальна освіта
за освітньою програмою
Логопедія. Спеціальна психологія

Кудельницька Наталія Василівна

Керівник:

Сімко Алла Володимирівна,
кандидат психологічних наук, старший
викладач кафедри логопедії та
спеціальних методик

Рецензент:

Гудима Олександр Васильович,
кандидат психологічних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ	
ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ПРОСОДИЧНИХ КОМПОНЕНТІВ	
МОВЛЕННЯ	
1.1 Характеристика просодичних компонентів у лінгвістичному аспекті.....	9
1.2 Особливості просодичних розладів за наявності мовленнєвих патологій.....	14
1.3 Психофізіологічні механізми функціонування слухового самоконтролю і можливості його використання в педагогічному процесі.....	21
Висновки до 1 розділу.....	26
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ	
ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОСОДИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ І	
СФОРМОВАНOSTІ СЛУХОВОГО САМОКОНТРОЛЮ У	
ДОШКІЛЬНИКІВ	
2.1 Цілі, завдання, організація дослідження.....	28
2.2 Методи та прийоми обстеження.....	30
2.3 Особливості просодичної сторони мовлення і слухового самоконтролю у дітей із мовленнєвою патологією.....	39
Висновки до 2 розділу.....	62
РОЗДІЛ 3 ЛОГОПЕДИЧНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ТА	
РОЗВИТКУ ПРОСОДИЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ МОВЛЕННЯ У	
ДОШКІЛЬНИКІВ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ	
3.1. Цілі, завдання та принципи логопедичної роботи.....	63

3.2. Організація і зміст корекційної роботи з формування і розвитку просодичної сторони мовлення у дошкільників з мовленнєвими порушеннями.....	67
3.3. Аналіз результатів контрольного експерименту.....	75
Висновки до 3 розділу.....	78
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ.....	89
Додаток А.....	89

ВСТУП

Актуальність дослідження. Голос є інструментом, що забезпечує емоційність і виразність мови, його розлади негативно впливають на комунікативні процеси, на формування нервово-психічного статусу і загального мовного розвитку дітей (Є. Алмазова, І. Єрмакова, Е. Лаврова, О. Орлова та ін.).

Проблема вивчення просодичної організації мовлення є предметом досліджень в лінгвістиці, психолінгвістиці (В. Артемов, В. Бельтюков, Л. Блохіна, Л. Бондарко, Е. Бризгунова, Т. Іванова-Лук'янова, Н. Светозарова, Н. Черемисина і ін.) і в логопедії (О. Архипова, Н. Гаврилова, І. Єрмакова, О. Лаврова, Л. Лопатіна, О. Мілевська, О. Орлова, Н. Серебрякова, О. Ткач, Г. Чиркіна, М. Шеремет, А. Ястребова та ін.). Актуальність цих досліджень обумовлена тим, що просодичні характеристики, що забезпечують інтонаційну виразність, грають важливу роль в здійсненні комунікативної функції мовлення, оскільки саме з їх допомогою мовець передає не тільки інформацію, але і свій емоційний стан.

Порушення мелодико-інтонаційного оформлення входить в структуру багатьох мовленнєвих порушень. Найбільш широко висвітлено в літературі стан просодичних компонентів при мовленнєвих розладах органічного характеру, таких як дизартрія (О. Архипова, Г. Бабіна, О. Вінарська, Н. Гаврилова, Л. Лопатіна, О. Мілевська, І. Панченко, Н. Серебрякова та ін.), ринолалія (Л. Вансовська, Т. Воронцова, І. Єрмакова, А. Іпполітова, Г. Чиркіна, М. Шеремет та ін.) і заїкання (Л. Беякова, Є. Оганесян, Н. Ричкова, В. Селіверстов та ін.); зустрічаються окремі вказівки на розлад просодики при алалії (Т. Крюк, М. Трауготт). Однак, в доступній літературі не представлені систематизовані дані про те, що порушується просодичне оформлення мовлення при порушеннях, позначених в психолого-педагогічній класифікації як фонетичне недорозвинення мови (ФН).

У програмах навчання дошкільників з фонетико фонематичним недорозвиненням мовлення (ФФНМ) і загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) основна увага приділяється розвитку фонематичних процесів, вимовного боку мовлення, розширенню словникового запасу, формування граматичної будови мовлення, складової структури слова, розвитку зв'язного мовлення. Слід зазначити, що не виділені розділи, присвячені формуванню просодичного оформлення мовлення.

На думку Л. Волкової, Т. Філічевої, Н. Чевелевої, Г. Чіркїної, М. Шеремет та ін. необхідною умовою повноцінного мовного розвитку є виховання слухового самоконтролю на базі розвиненого мовного слуху. Однак необхідно відзначити, що питання використання слухового самоконтролю під час навчання дошкільників з порушеннями мовлення залишається недостатньо розробленим в теорії і практиці логопедії.

Мелодико-інтонаційне оформлення мовного потоку можливо за умови нормального стану акустичних компонентів голосу. Багато дослідників вказують, що голосовий апарат у дітей відрізняється надзвичайною нестійкістю до дії різних несприятливих чинників (Ю. Василенко, Д. Вільсон, Т. Гаращенко, В. Єрмолаєв, О. Уланова та ін.), що негативно позначається на стані гортані та призводить до виникнення дисфоній і афоній. У спеціальній літературі недостатньо висвітлені акустичні характеристики голосу дошкільників, в зв'язку зі складністю проведення об'єктивного дослідження.

Виходячи з вище викладеного, представляється актуальною проблема розробки комплексних програм вивчення і корекції стану просодичних компонентів мовлення, в тому числі з урахуванням рівня сформованості слухового самоконтролю. Відбір і систематизація методів обстеження дають можливість проводити об'єктивну оцінку порушення просодики у дошкільників з мовною патологією, що дозволяє сформулювати тему нашої роботи: «Особливості формування просодичних компонентів у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення».

Мета дослідження – визначити шляхи підвищення ефективності корекційно-логопедичної роботи з формування просодичної сторони мовлення у дошкільників з мовною патологією з урахуванням рівня слухового самоконтролю.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

1. Вивчити і охарактеризувати особливості просодичних компонентів мови та рівні сформованості слухового самоконтролю у дошкільників з мовленнєвими порушеннями.

2. Виявити взаємозв'язок між ступенем сформованості мелодико-інтонаційної сторони мови і рівнем розвитку слухового самоконтролю.

3. Науково обґрунтувати, розробити та апробувати комплексну диференційовану систему корекційного впливу, спрямовану на нормалізацію стану просодичних компонентів у дітей з мовною патологією, що враховує рівень слухового самоконтролю.

4. Здійснити впровадження та оцінити ефективність розробленої корекційно-логопедичної методики.

Об'єктом дослідження є взаємозв'язок просодичної організації мовлення і стану слухового самоконтролю дошкільників з порушеннями мовлення.

Предметом дослідження є особливості розвитку просодики у дошкільників з мовними порушеннями і рівня сформованості слухового самоконтролю.

Методи дослідження. Для досягнення мети застосовувались методи теоретичного та емпіричного дослідження:

- *теоретичні*: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наукової літератури з досліджуваної проблеми та ін.;
- *емпіричні*: педагогічний експеримент; діагностичні методи: анкетування, індивідуальні бесіди, аналіз результатів діяльності; кількісний і якісний аналіз отриманих результатів.

Гіпотеза дослідження: Подолання просодичних розладів у дошкільників з порушеннями мовлення буде ефективним, за умови його здійснення в системі диференційованої корекційно-логопедичної роботи, що враховує ступінь сформованості мелодико-інтонаційних компонентів мови і рівень розвитку слухового самоконтролю.

База дослідження: Дослідження проводилося у ЗДО № 24 «Джерело» та спеціальному ЗДО № 37 для дітей з вадами мовлення м. Чернівці.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- проведено порівняльне вивчення стану просодичних компонентів мовлення у дошкільників з типовим і порушеним мовним розвитком за допомогою об'єктивних методів дослідження;
- встановлено, що у дітей дошкільного віку з порушенням просодичної сторони мовлення відзначається різний рівень сформованості навичок слухового самоконтролю;
- виявлено, що формування просодичних компонентів мовлення у дошкільників залежить не тільки від характеру мовленнєвого порушення, але і від рівня розвитку слухового самоконтролю;
- науково обгрунтовано зміст комплексного індивідуально-диференційованого логопедичного впливу при корекції просодичних розладів, в залежності від рівня сформованості навичок слухового самоконтролю.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в тому, що уточнено і доповнено сучасні уявлення про механізми порушення просодичної організації мовлення у дітей. Доведено, що слуховий самоконтроль є однією з умов повноцінного формування просодичного оформлення мовлення дошкільників як при типовому, так і при порушеному мовленнєвому розвитку.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що на основі експериментального вивчення розроблена комплексна система бальної оцінки рівня сформованості просодичних компонентів і слухового самоконтролю, яка може використовуватися логопедами-практиками для прогнозування корекційного впливу при різних мовленнєвих патологіях.

Апробована і впроваджена індивідуально-диференційована система корекційно-педагогічного впливу, спрямована на усунення порушень мелодико-інтонаційної сторони мовлення у дошкільників, що дозволяє підвищити ефективність логопедичної роботи.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи обговорювалися та отримали схвалення на *VI Міжнародній науково-практичній конференції* «Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень молодих науковців» (Кам'янець-Подільський, 19 листопада 2020 р.).

Структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи складає 100 сторінок.

ВИСНОВКИ

1. Розроблена комплексна система бальної оцінки просодичних розладів і слухового самоконтролю дозволяє визначити рівень і характер порушень просодичного оформлення мовлення, оцінити рівень сформованості самоконтролю, і прогнозувати результат логопедичної роботи.

2. На підставі результатів експериментального обстеження виявлений варіативний рівень порушення просодичних компонентів, що виявляється у змінах тембру, звуженні діапазону голосу за силою і висотою, а також у складнощах передачі ритмічних та інтонаційних малюнків. Доведено, що причинами виникнення зазначених порушень є структура і рівень вираженості мовленнєвого дефекту, моторні розлади артикуляційного апарату, а також рівень сформованості слухового самоконтролю.

3. Застосування бальної оцінювальної шкали дозволило виділити чотири рівні сформованості слухового самоконтролю у дошкільників із типовим і порушеним мовленнєвим розвитком: I рівень – відсутність слухового самоконтролю, II – низький рівень слухового самоконтролю, III – середній рівень слухового самоконтролю, IV – високий рівень слухового самоконтролю.

4. Доведено взаємозв'язок між рівнем слухового самоконтролю і ступенем сформованості просодичної сторони мовлення: встановлено, що низький рівень слухового самоконтролю є одним з факторів, що негативно впливають на формування просодичної сторони мовлення дітей дошкільного віку

5. Науково обґрунтовані основні напрямки комплексної диференційованої системи роботи з формування просодичної сторони мовлення у дошкільників, що містять усунення недоліків моторної сфери, вдосконалення перцептивних процесів, розвиток слухового самоконтролю.

6. В ході експериментального навчання доведено, що ефективність корекційної роботи з формування просодики забезпечується наступними педагогічними умовами:

- здійсненням індивідуально-диференційованого підходу з урахуванням характеру і рівня вираженості мовленнєвого дефекту, а також рівня слухового самоконтролю у дошкільнят;
- комбінуванням індивідуальних, підгрупових і фронтальних форм роботи, що дозволяють дітям свідомо застосовувати отримані навички в різних ситуаціях спілкування.

7. Аналіз результатів дослідження підтвердив, що розроблена комплексна диференційована система корекційної роботи з формування просодичної сторони мовлення є ефективною, що дозволяє рекомендувати її до використання в навчанні дошкільників з порушеннями мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алмазова Е. С. Логопедическая работа по восстановлению голоса у детей / Е. С. Алмазова. – М. : Просвещение, 1973. –150 с.
2. Андреева Е. И. Психологические основы перестройки произносительных навыков у глухих детей / Е. И. Андреева. – Л. : ЛГПИ, 1973. – 16 с.
3. Андропова Л. З. Коррекция интонационной стороны речи заикающихся / Л. З. Андропова //Дефектология. – 1988. – №6. – С. 64-65.
4. Анохин П. К. Биология и нейрофизиология условного рефлекса / П. К. Анохин. – М. : Медицина, 1968. – 547 с.
5. Архипова Е. Ф. Коррекционно-логопедическая работа в доречевой период с детьми, страдающими церебральным параличом: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Е. Ф. Архипова. – М, 1980. – 18 с.
6. Бабина Г. В. Речевые нарушения при детском церебральном параличе / Г. В. Бабина // Вопросы логопедии: Сб. тр. моск. гос. пед. ин-т им. В.И. Ленина. – М. : МГПИ, 1978. – С. 15-27.
7. Багрова И. Г. Развитие речевого слуха слабослышащих школьников / И. Г. Багрова. – М., 1993. – 136 с.
8. Бельтюков В. И. Роль слухового анализатора в процессе усвоения звуковой стороны речи / В. И. Бельтюков // Вопросы психологии. – 1977. – №2. – С. 105-113.
9. Белякова Л. И. Заикание / Л. И. Белякова, Е.А. Дьякова. – М. : В. Секачев, 1998. – 307 с.
10. Бернштейн Н. А. Очерки по физиологии движений и физиологии активности / Н. А. Бернштейн. – М. : Медицина, 1966. – 349 с.
11. Блонский П. П. Память и мышление / П. П. Блонский. – М., 1979. – Т.2. – 356 с.
12. Блохина Л. П. Просодические характеристики речи. Лаборатория экспериментальной фонетики и психологии речи / Л. П. Блохина, Р. К. Потапова. – М., 1970. – 72 с.
13. Блохина Л. П. Просодические характеристики речи и методы их

анализа / Л.П. Блохина. – М., 1980. – Т. 1. – 75 с.

14. Бондарко Л. В. Основы общей фонетики / Л. В. Бондарко, Л. А. Вербицкая, М. В. Гордина. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та., 1983. – 119 с.

15. Борисова Н. И. К изучению просодических компонентов звучащей речи детей с речевой патологией / Н. И. Борисова. Особенности формирования психических процессов у детей с нарушениями умственного и физического развития: Сб. научн. тр. / Моск. гос. пед. ин-т им. А.М. Горького. – Мн. : МГПИ, 1987. – С. 97-101.

16. Боскис Р.М. К проблеме овладения фонетической стороной речи в детском возрасте / Р. М. Боскис, Р. Е. Левина // Советская педагогика. – 1938. – №6. – С. 144-153.

17. Брызгунова Е. А. Материал для упражнений по интонации вопросительных и повествовательных предложений / Е. А. Брызгунова. – М. : Изд-во Моск. ун-та., 1963. – 38 с.

18. Василенко Ю. С. Голос. Фониатрические аспекты / Ю. С. Василенко. – М. : Энергоиздат, 2002. – 480 с.

19. Вильсон Д. К. Нарушения голоса у детей / Д. К. Вильсон. – М. : Медицина, 1990. – 446 с.

20. Волкова Г.А. Игровая деятельность в устранении заикания у дошкольников / Г. А. Волкова. – М. : Просвещение, 1983. – С. 44-47.

21. Выготский Л. С. Развитие высших психических функций / Л. С. Выготский. – М. : АПН РСФСР, 1960. – 198 с.

22. Гаврилова Н. С. Порухення фонологічного боку мовлення у дітей: Монографія / Н.С. Гаврилова. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк Сервіс», 2011 . – 200 с.

23. Гальперин П. Я. Формирование знаний и умений на основе поэтапного усвоения умственных действий / П. Я. Гальперин, Н. Ф. Галызина. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1968. – 115 с.

24. Гвоздев А. Н. Вопросы изучения детской речи / А. Н. Гвоздев. – М. : АПН РСФСР, 1961. – 471 с.

25. Гуровец Г. В. К вопросу диагностики стертых форм псевдобульбарной дизартрии / Г. В. Гуровец, С. И. Маевская. Вопросы логопедии: Сб. тр. / Моск. гос. пед. ин-т им. В.И. Ленна. – М. : МГПИ, 1978. – С. 27-37.
26. Доросинская А. В. Психолого-педагогическая технология коррекции нарушений голосовой функции у детей дошкольного возраста с врождённой расщелиной губы и нёба в системе комплексной реабилитации: Автореф. дис.... канд. пед. наук / А. В. Доросинская. – Екатеринбург, 2000. – 22 с.
27. Ермакова И. И. Коррекция речи и голоса у детей и подростков / И. И. Ермакова. – М. : Просвещение, 1996. – 141 с.
28. Ермолаев В. Г. Руководство по фониатрии / В. Г. Ермолаев, В. П. Морозов, Н.Ф. Лебедева. – Л. : Медицина, 1970. – 271 с.
29. Зеeman М. Расстройства речи у детей / М. Зеeman. – М. : Педагогика, 1962. – С. 38-82.
30. Зимняя И. А. Лингвопсихология речевой деятельности / И. А. Зимняя. – М. : Воронеж, 2001. – 432 с.
31. Зимняя И. А. Самоконтроль как компонент речевой деятельности и уровни его становления / И. А. Зимняя // Иностранные языки в школе. – 1970. – №4. – С. 50-52.
32. Зиндер Л. Р. Общая фонетика / Л. Р. Зиндер. – М. : Высшая школа, 1979. – 312 с.
33. Ивановская Ф. А. О методике занятий при некоторых расстройствах голоса / Ф. А. Ивановская. Из опыта логопедической работы: Сб. ст. Ф. А. Рау, М. М. Сироткин. – М. : АПН РСФСР, 1955. – С. 78-103.
34. Иваненко С. Ф. Логопедическая работа в доречевой период и на первом уровне общего речевого развития / С. Ф. Иваненко. Нарушение речи у дошкольников: Сб. ст. Р. А. Белова-Давид. – М. : Просвещение, 1972. – С. 143-160.
35. Иванова С. В. Речевой слух и культура речи / С. В. Иванова. –

М. : Просвещение, 1970. – 96 с.

36. Иванова-Лукьянова Т. Н. Культура устной речи: интонация, паузирование, логическое ударение, темп, ритм / Т. Н. Иванова-Лукьянова. – М. : Флинта-Наука, 2000. – 200 с.

37. Каше Г. А. Исправление недостатков речи у дошкольников / Г. А. Каше. – М. : Просвещение, 1971. – 192 с.

38. Каше Г. А. Подготовка к школе детей с недостатками речи / Г. А. Каше. – М. : Просвещение, 1985. – 207 с.

39. Ковшиков В. А. Специфика заикания при различных нервно-психических расстройствах / В. А. Ковшиков. Педагогические пути устранения речевых нарушений у детей: Сб. научн. раб. Ленингр. гос. пед. ин-т им. А. И. Герцена. – Л. : ЛГПИ, 1976. – С. 4-24.

40. Колпак Т. В. Нарушения голоса в структуре речевого дефекта: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Т.В. Колпак. – М., 1999. – 16 с.

41. Ладыженская Т. А. Педагогическое речеведение. Словарь-справочник / Т. А. Ладыженская, А. К. Михальская. – М. : Флинта-Наука, 1998. – 312 с.

42. Левина Р. Е. Недостатки чтения и письма у детей (алексия и аграфия) / Р. Е. Левина. – М. : Учпедгиз, 1940. – 72 с.

43. Левченко И. Ю. Технологии обучения и воспитание детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата / И. Ю. Левченко, О. Г. Приходько. – М. : Академия, 2003. – 320 с.

44. Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. За ред. М.К. Шеремет. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 672 с.

45. Лопатина Л. В. Логопедическая работа в группах дошкольников со стертой формой дизартрии / Л. В. Лопатина, Н. В. Серебрякова. – СПб. : Образование, 1994. – 92 с.

46. Лопатина Л. В. Методика исследования экспрессивной речи детей дошкольного возраста, страдающих стертой формой дизартрии / Л. В. Лопатина. Изучение и коррекция речевых расстройств: Межвуз. сб. научн. тр. / Ленингр. гос. пед. ин-т им. А.И. Герцена. – Л. : ЛГПИ, 1986. – С. 82-88.

47. Львов М. Р. Основы теории речи / М. Р. Львов. – М. : Академия, 2000. – 248 с.
48. Максаков А. И. Восприятие детьми дефектов произношения звуков в своей и чужой речи: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / А. И. Максаков. – М., 1970. – 19 с.
49. Марузо Ж. Словарь лингвистических терминов / Ж. Марузо. – М. : Изд-во иностр. лит-ры, 1960. – С. 239.
50. Митринович-Моджеевска А. Патопфизиология речи, голоса и слуха / А. Митринович-Моджеевска. – Варшава: Польское гос. мед. изд-во, 1965. – 258 с.
51. Морозов В. П. Взаимодействие афферентных систем в механизмах фонации как теоретическая основа разработки новых методов вокальной педагогики / В. П. Морозов. Развитие детского голоса: Матер, научн. конфер. / В.Н. Шацкая. – М., 1971. – Вып.1. – С. 29-44.
52. Назарова Л. П. Методика развития слухового восприятия у детей с нарушениями слуха / Л. П. Назарова. – М. : Владос, 2001. – 287 с.
53. Орлова О. С. Система логопедической работы по профилактике и коррекции нарушений у лиц речевых профессий: Автореф. дис. ... докт. пед. наук / О. С. Орлова. – М., 1998. – 31 с.
54. Основы теории и практики логопедии / Р. Е. Левина, Л. Ф. Спирина, Н. А. Никашина и др. – М. : Просвещение, 1968. – 367 с.
55. Паан И. Метод измерения слуховой сенсбилизации по голосово-речевым признакам / И. Паан, Э. Паан. Актуальные проблемы фониатрии и клинической сурдологии: Матер, конфер. Моск. НИИ уха, горла и носа; Ассоциация фониатров и фонопедов. – М., 1998. – С. 53-60.
56. Речь. Артикуляция и восприятие / Л. А. Чистович, В. А. Кожевников, В. В. Алякринский и др. – М. – Л. : Наука, 1965. – 241 с.
57. Салахова В. Я. Формирование контроля и самоконтроля как средства коррекции звукопроизношения и письма у младших школьников с задержкой психического развития: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / В.Я. Салахова — Екатеринбург, 1997. – 17 с.

58. Светозарова Н. Д. Интонационная система языка / Н. Д. Светозарова. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1982. – 175 с.
59. Светозарова Н. Д. Реализация мелодических типов в словах различной ритмической структуры / Н. Д. Светозарова // Иностранные языки в школе. – 1970. – №3. – С. 31-32.
60. Селиверстов В. И. Предпосылки развития системы знаний о речевых расстройствах / В. И. Селиверстов. Вопросы логопедии: Сб. тр. / Моск. гос. пед. ин-т им. В.И. Ленина. – М. : МГПИ, 1978. – С. 89-111.
61. Сергеева Г. Ф. К вопросу о восприятии звуков речи детьми с ринолалией и дизартрией / Г. Ф. Сергеева // Дефектология. – 1973. – №3. – С. 37-38.
62. Сорокина В. Т. Коррекционно-педагогическая работа по формированию мелодико-интонационной стороны речи у дошкольников с детским церебральным параличом: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / В. Т. Сорокина. – М., 2004. – 20 с.
63. Токарева О. А. Особенности формирования ритмической и звукослоговой структуры речи у учащихся 1-2-х классов школы для детей с тяжелыми нарушениями речи / О. А. Токарева. Преодоление речевых нарушений у детей и взрослых: Сб. тр. / Моск. гос. пед. ин-т им. В.И. Ленина. – М. : МГПИ, 1981. – С. 73-80.
64. Трауготт Н. Н. К вопросу об организации и методике речевой работы с моторными алаликами / Н. Н. Трауготт. Расстройства речи в детском возрасте: Сб. тр. Ленингр. науч.-практ. ин-т слуха и речи НКП РСФСР. – М., 1940. – Т.4. – С. 90-101.
65. Филимонова В. И. Состояние голоса дошкольников с речевой патологией: Автореф. дис.... канд. пед. наук / В. И. Филимонова. – М., 1990. – 16 с.
66. Филиппов К. А. Онтогенез речи и интонация / К. А. Филиппов // Вестник СПб. ун-та. – 1992. – Вып.4. – С. 18-24.
67. Филочева Т. Б. Подготовка к школе детей с общим недоразвитием речи в условиях специального детского сада / Т. Б. Филочева, Г. В. Чиркина. – М. : МГЗПИ, 1991. – 187 с.
68. Фрешельс Э. Заикание. Ассоциативная афазия / Э. Фрешельс. – М. – Л., 1931. – 171 с.

69. Фролов Е. П. Звукотерапия. Физиологический, психоэмоциональный, медицинский и социальный аспекты голоса и слова / Е. П. Фролов. – М. : Вузовская книга, 2004. – С. 290-317.
70. Цейтлин С. Н. Язык и ребенок: Лингвистика детской речи / С. Н. Цейтлин. – М. : Владос, 2000. – 238 с.
71. Цеплитис Л. К. Анализ речевой' интонации / Л. К. Цеплитис. – Рига: Зинатне, 1974. – С 139.
72. Черемисина-Ениколопова Н. В. Законы и правила русской интонации / Н. В. Черемисина-Ениколопова. – М. : Флинта-Наука, 1999. – 515 с.
73. Чиркина Г. В. Дети с нарушением артикуляционного аппарата / Г. В. Чиркина. – М. : Педагогика, 1969. – 120 с.
74. Шкловский В. М. Психотерапия в комплексной системе лечения логоневрозов / В. М. Шкловский // Руководство по психотерапии. – Ташкент: Медицина, 1979. – С. 400-420.